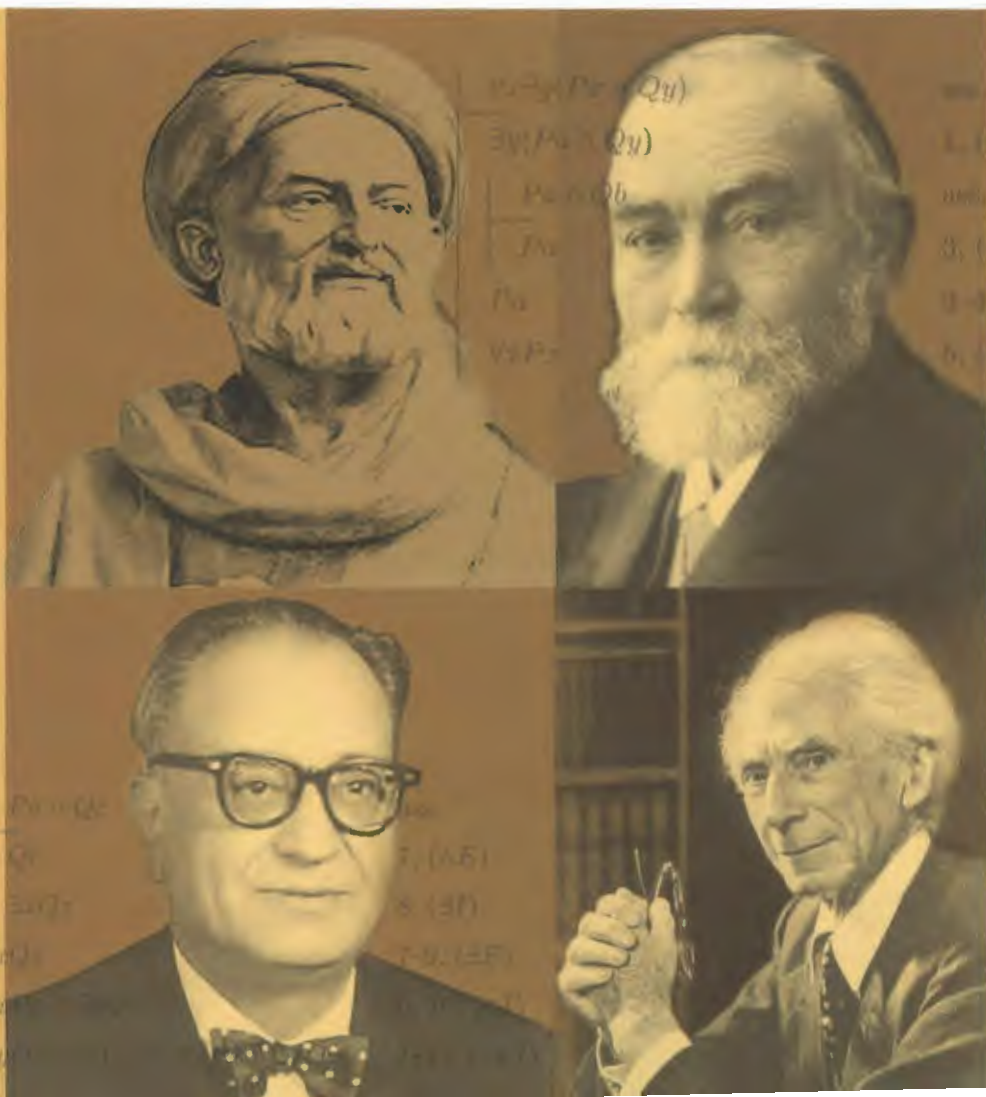

جلد اول: گزاره‌های منطق گزاره‌ها

مجلس خبرگان
مشاوران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه: فقیه، سیداحمد، ۱۳۵۶-
 عنوان و نام پدیدآور: آموزش مبانی منطق جدید / سیداحمد فقیه.
 مشخصات نشر: قم: مؤسسه فرهنگی طه، کتاب طه، ۱۳۹۹ -
 مشخصات ظاهری: ج.
 شابک: ج. ۱: ۹۷۸-۶۲۲-۷۲۶۰-۲۸-۱-۱
 وضعیت فهرست نویسی: فیپا
 یادداشت: کتابنامه.
 یادداشت: نمایه.
 مندرجات: ج. ۱. گزاره‌های منطق گزاره‌ها
 موضوع: منطق جدید - راهنمای آموزشی (عالی)
 موضوع: منطق جدید - مسائل، تمرین‌ها و غیره (عالی)
 موضوع: منطق جدید - Problems, Exercises, etc. (Higher)
 موضوع: منطق جدید - آزمون‌ها و تمرین‌ها (عالی)
 موضوع: منطق جدید - Examinations, questions, etc. (Higher)
 رده‌بندی کنگره: QA۹
 رده‌بندی دیویی: ۵۱۱/۳۰۷۶
 شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۱۹۶۷۲
 وضعیت رکورد: فیپا

© همه حقوق این اثر محفوظ است.

هر گونه تکثیر، انتشار، اقتباس و تلخیص یا ترجمه همه یا بخشی از
 این کتاب به هر صورت (چاپ، کپی، صوت، تصویر، انتشار در فضای
 مجازی) بدون اجازه کتبی ناشر و نویسنده ممنوع است و به موجب
 «قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان» پیگرد قانونی دارد.
 نقل مطلب از این کتاب در حد متعارف و با ذکر منبع مجاز است.

آموزش مبانی منطق جدید

جلد اول: گزاره‌های منطق گزاره‌ها

سید احمد فقیه

آموزش مبانی منطق جدید
جلد اول: گزاره‌های منطق گزاره‌ها
سید احمد فقیه
زمستان ۹۹
شمارگان: ۵۰۰
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۲۶۰-۲۸-۱

قم: بلوار معلم، مجتمع ناشران، طبقه سوم، واحد ۳۱۴، انتشارات کتاب طه

دفتر انتشارات ۰۲۵ ۳۷۷ ۴۴ ۶۲۴

دورنویس ۰۲۵ ۳۷۷ ۴۳ ۶۲۴

فروشگاه مرکزی (کتابسرای طه) ۰۲۵ ۳۷۸ ۴۸ ۳۲۶

📞 tahabooks ✉ ketabtaha@gmail.com 📷 ketabtaha

www.ketabtaha.com

کتابسرای طه: کتابفروشی آنلاین
ارسال به سراسر کشور

لینک‌های فایل صوتی و تصویری کتاب

https://eitaa.com/Students_of_modern_logic

https://t.me/Students_of_modern_logic_Qom

<https://www.aparat.com/safaghih/playlists>

ایتا:

تلگرام:

آپارات:

استاد مطهری:

**یکی از وظایف اصلی حوزه‌های علمیه پرداختن به منطق
تطبیقی بر اساس تعلیم روش‌های منطق جدید بالخصوص
منطق سمبولیک و مقایسه با منطق اسلامی است.**

(کتاب پیرامون جمهوری اسلامی، ص ۳۷)

فهرست

پیش‌گفتار	۱
انگیزه نگارش	۱
سخنی با اساتید	۲
سطح کتاب و روش پیشنهادی مطالعه آن	۳
معرفی سرفصل‌های جلد اول	۶
فصل اول (جریان‌شناسی منطق ارسطویی)	۱۱
موجود‌گريزان (مخالفان منطق موجود ارسطویی)	۱۱
موجود‌گرایان (موافقان منطق موجود ارسطویی)	۱۳
موجود‌پروران (پردازش‌گران منطق موجود ارسطویی)	۱۴
رویکرد منتخب و نمودار جریان‌شناسی	۱۹
سیر مطالعاتی منطق	۲۰
فصل دوم (تعریف منطق جدید و ضرورت فراگیری آن)	۲۱
تعریف منطق جدید	۲۱
ضرورت فراگیری منطق جدید	۲۵
فایده فراگیری منطق جدید	۲۷
فهرست برخی مقالات اشرا ب شده با منطق جدید	۳۲
فصل سوم (تاریخچه و حوزه‌های منطق جدید)	۳۵
تاریخچه منطق جدید	۳۵
حوزه‌های منطق جدید	۴۱
منطق فلسفی	۴۲
منطق گزاره‌ها	۴۳

۴۴ منطق محمولات

۴۶ منطق موجهات

۴۹..... فصل چهارم (گزاره و گزاره‌نما)

۴۹ گزاره

۵۲ گزاره بسیط

۵۴ متغیر گزاره‌ای و گزاره‌نما

۵۹ زبان موضوعی و فرازبان

۶۱ تمرینات فصل چهارم

۶۲ پاسخ تمرینات فصل چهارم

۶۳ چکیده مطالب

۶۵..... فصل پنجم (مرکب نقضی و عطفی)

۶۵ گزاره مرکب

۶۶ مرکب نقضی و شرایط صدق و کذب آن

۶۷ مرکب عطفی

۷۱ شرایط صدق و کذب مرکب عطفی

۷۲ کاربرد پرانتز، گروه و آکولاد

۷۴ دامنه عملگر نقض و عطف

۷۷ تعریف ادات اصلی

۷۸ شرایط صدق و کذب نقیض مرکب عطفی

۷۹ فرم گزاره‌ای و اقسام آن

۸۲ نحوه تشکیل جدول ارزش

۸۵ تمرینات فصل پنجم

پاسخ تمرینات فصل پنجم.....	۸۸
چکیده مطالب.....	۱۰۶
فصل ششم (مرکب فصلی).....	۱۰۹
کاربردهای عرفی ادات یا.....	۱۰۹
مرکب فصلی و شرایط صدق و کذب آن.....	۱۱۰
نمادین سازی یای عرفی غیر شامل.....	۱۱۲
شرایط صدق و کذب نقیض مرکب فصلی.....	۱۱۵
نگاهی اجمالی به منفصله موجه منطق اسلامی.....	۱۱۸
اقسام منفصله موجه عنادی از منظر منطق دانان مسلمان.....	۱۱۹
بازنگاری منفصلات موجه پیروان کاتبی به زبان منطق جدید.....	۱۲۱
تناقض میان دو گزاره (یا دو فرم گزاره‌ای).....	۱۲۴
تضاد میان دو گزاره (یا دو فرم گزاره‌ای).....	۱۲۷
داخل تحت تضاد میان دو گزاره (یا دو فرم گزاره‌ای).....	۱۲۹
تداخل میان دو گزاره (یا دو فرم گزاره‌ای).....	۱۳۰
تمرینات فصل ششم.....	۱۳۱
پاسخ تمرینات فصل ششم.....	۱۳۴
چکیده مطالب.....	۱۵۶
فصل هفتم (مرکب شرطی و دوشروطی).....	۱۵۹
نگاهی کلی به گزاره‌های متصله منطق طوسی.....	۱۵۹
مرکب شرطی.....	۱۶۴
شرایط صدق و کذب مرکب شرطی.....	۱۶۸

فهرست

شرایط صدق و کذب نقیض مرکب شرطی	۱۷۳
بررسی خاصیت جابجایی شرطی	۱۷۴
قاعده عکس نقیض	۱۷۵
قاعده استلزام	۱۷۶
نمادین سازی برخی جملات شرطی زبان طبیعی	۱۷۸
مرکب دوشروطی و شرایط صدق و کذب آن	۱۸۳
شرایط صدق و کذب نقیض مرکب دوشروطی	۱۸۵
درجه فراگیری عملگرها	۱۸۶
تمرینات فصل هفتم	۱۸۷
پاسخ تمرینات فصل هفتم	۱۹۲
چکیده مطالب	۲۳۶
فهرست قواعد هم ارزی منطق گزاره ها	۲۳۹
سؤالات چهارگزینه ای آزمون های ارشد و دکتری	۲۴۲
پاسخ تشریحی سؤالات آزمون های ارشد و دکتری	۲۵۵

مقدمه مجمع حمایت از نخبگان علوم اسلامی

«بسترسازی برای پرورش نخبگان»، «ایجاد جریان نخبه‌پروری در جامعه»، «به‌کارگیری نیروهای جوان و متخصص انقلابی» در جهت تحقق اهداف یادشده، از کلیدواژه‌هایی است که در سال‌های اخیر رهبری معظم انقلاب و مراجع عظام تقلید بارها بر آن تأکید کرده‌اند و آن را وظیفه‌ای مهم دانسته‌اند.

به‌منظور شکوفاتر شدن استعدادهای جامعه نخبگانی علوم اسلامی و انسانی برای حل مسائل مذهب و نظام اسلامی، نیاز به تشکیل نهادی مردمی وجود داشت تا حمایت‌های نیکوکاران دغدغه‌مند را انسجام و جهت دهد؛ ازاین‌رو، مجموعه‌ای با عنوان «مجمع حامیان جامعه نخبگانی علوم اسلامی و انسانی» تأسیس شد تا به این مهم بپردازد. مهم‌ترین اهداف این مجموعه عبارت‌اند از:

۱. پاسخ‌گویی هوشمند و شایسته به نیازهای معقول و طبیعی مادی و معنوی جامعه نخبگانی و تکریم آن‌ها؛
۲. تلاش در جهت ارتقای سطح قدرت علمی - معرفتی، معنوی - اخلاقی و سلامت جسمی نخبگان؛
۳. جلب اعتبارات مادی و معنوی و سامان‌دهی و مصرف بهینه اعتبارات و حمایت‌های نیکوکاران و کانون‌های حمایت‌گر؛
۴. بسترسازی برای پرورش نخبگان، شناسایی استعدادهای نخبه و رشد و تعالی حداکثری؛
۵. جهت‌بخشی، توانمندسازی و فعال‌سازی هدفمند نخبگان مستعد تا دستیابی به خوداتکایی؛
۶. تقویت جریان نخبه‌پروری و توسعه فکر سازنده؛
۷. همکاری و هم‌افزایی با مجموعه‌های انقلابی در راستای به‌کارگیری نخبگان برای دستیابی به اهداف انقلاب اسلامی.

گفتنی است حمایت‌های این مجموعه صرفاً مربوط به امور معیشتی نیست و از مهم‌ترین رسالت‌های مجمع حامیان نخبگان، خدمات علمی است که در راستای هرچه شکوفاتر شدن نخبگان صورت می‌گیرد و همین مهم غالباً به رونق معیشتی ایشان نیز کمک خواهد کرد.

از سویی، نگارش علمی، مطالعه تخصصی است که جامعه نخبگانی به دلیل اشراف به مباحث علوم انسانی، توانایی این کار را دارند و آثار جامعه نخبگانی می‌توانند منبع و مرجع در آن دانش خاص گردند، ولی معمولاً نخبگان به دلیل دشوار بودن مسیر چاپ در شرایط فعلی، توانایی انتشار آثار خود را ندارند و حمایت‌های برخی مؤسسات علمی، بنیاد نخبگان و... نیز به قدری دشواری دارد که بیشتر نخبگان به دلیل سهل‌الوصول نبودن آن، پیگیر استفاده از این مزایا نمی‌شوند؛ زیرا حمایت‌ها هدفمندی درستی ندارند و پیچیدگی در سیر اداری و دخالت سلیقه‌های شخصی مدیران، اثرگذاری این حمایت‌ها را گم‌رنگ می‌کند و افزون‌براین، آثار دینی و علوم انسانی جزء اولویت‌های اصلی بنیاد ملی نخبگان نیستند.

براین اساس، مجمع حمایت از جامعه نخبگانی علوم اسلامی و انسانی در راستای رسالت خود و جهت تسهیل در امور نخبگان و اساتید معزز برای نیل به اهداف علمی - پژوهشی و به‌منظور گسترش مرزهای دانش و نیز سهولت و سرعت دستیابی به آثار علمی - پژوهشی حوزه، با نگاه ویژه از چاپ و نشر آثار نخبگان حوزوی حمایت می‌کند. این نوع حمایت‌ها افزون‌بر دلگرمی و حس دیده شدن و مفید بودن به جامعه نخبگانی، باعث استفاده از دانش و تجربه ارزشمند و قابل استناد نخبگان نیز خواهد شد.

اثر حاضر با عنوان *آموزش مبانی منطق جدید* نوشته استاد و محقق بزرگوار حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین سید احمد فقیه زید ع به اذعان بسیاری از صاحب‌نظران در این رشته، از آثار بسیار ارزشمند و نوین است و مجمع حامیان این افتخار را دارد که در راستای نشر این اثر ارزشمند، نقش کوچکی داشته است. همچنین از انتشارات طه که نهایت همکاری را در راستای چاپ فاخر این اثر داشته است، نهایت تشکر و قدردانی می‌نماییم. امید است این تلاش‌ها موجبات رضایت حضرت حجت بن الحسن - ارواحنا له الفداء - را فراهم آورد.

آذرماه ۱۳۹۹

حسین فخرروحانی

مدیر عامل مجمع حمایت از جامعه نخبگانی علوم اسلامی و انسانی

پیش‌گفتار

۱. انگیزه نگارش

طی چندین دوره آموزش منطق جدید به برخی طلاب مستعد حوزه علمیه قم، به شوق وصف‌نشدنی آن‌ها در آموختن این علم پی‌بردم و درصدد نگارش کتابی خودآموز برای هم‌صنفان خود در سراسر کشور برآمدم. کتاب‌هایی از قبیل مبانی منطق و روش‌شناسی دکتر لطف‌الله نبوی، درآمدی نو به منطق نمادین پل تیدمن و درآمدی به منطق جدید دکتر ضیاء موحد در زمینه آموزش منطق جدید بی‌نظیرند، لیکن به دلیل شمول مباحث سطوح عالی - همچون معرفی دستگاه‌های صوری و فراقضایا - و عدم پردازش تمامی تمرینات، برای خودآموزی این صنف از مخاطبان مناسب نیستند. ازاین‌رو، به امید برآوردن چنین نیازی مصمم شدم در حد بضاعت، کتابی مناسب آن‌ها در شش جلد تدوین نمایم.

از طرفی، سال‌هاست سازمان سنجش، سؤالات کنکور دوره‌های ارشد و دکتری علوم عقلی را با منطق جدید اشراک می‌کند و چون پاسخ دادن به این دسته از پرسش‌ها برای برخی طلاب محترم علاقه‌مند به علوم عقلی دانشگاهی آسان نیست، نویسنده بر آن شد تا با گردآوری، دسته‌بندی و پاسخ‌دهی درخور به آن‌ها، دغدغه این عزیزان را برطرف سازد.^۱

۱. شایان توجه است سؤالات منطق جدید آزمون‌های ورودی دکتری و کارشناسی ارشد به همراه پاسخ تشریحی آن‌ها، در کتابی با عنوان مجموعه سؤالات/ارشد و دکتری منطق جدید از همین انتشارات به چاپ رسیده است. گفتنی است پاسخ‌های ارائه‌شده در کتاب پیش‌رو، نسبت به کتاب مجموعه سؤالات، به جهت رعایت جنبه آموزشی از تفصیل بیشتری برخوردار است. علاقه‌مندان می‌توانند برای تهیه بدون واسطه آن، به مدیر کانال منطق جدید در ای‌تا (https://eitaa.com/Students_of_Modern_logic) و یا با شماره ۰۹۱۹۶۶۳۷۷۲۹ تماس حاصل نمایند.

۲. سخنی با اساتید

آموزش منطق جدید که حوزه مهم و وسیعی از معارف منطقی را عهده‌دار است، برای طلاب علوم عقلی امری ضروری به نظر می‌رسد. متأسفانه در برنامه مدوّن حوزه علمیه، آموزش این دانش به صورت نظام‌مند پیش‌بینی نشده است. از این رو، مؤلف که خود پیشینه حوزوی و دانشگاهی دارد، بر آن شد تا در حد توان این کمبود را جبران کند. کتاب حاضر، نخستین اثری است که در این زمینه برای طلاب سطح دو^۱ تألیف و تدوین شده است. امید است اساتید گرامی با ارائه دیدگاه‌های سازنده خود، ما را در ویرایش‌های بعدی یاری کنند.

این کتاب برای آن دسته از عزیزانی تدوین شده است که پیش از این، فرصت پرداختن به ریاضیات و منطق مرتبط با آن را نداشته‌اند. بر این اساس، ضمن صرف نظر از مبحث فراقضایا که وابستگی زیادی به ریاضیات و نظریه مجموعه‌ها دارد، سعی شده مباحث منطق جدید با تقریری غیر ضروری تبیین گردد.^۲

دو نکته دیگر که در نگارش این کتاب، مورد توجه مؤلف بوده به شرح زیر است:

۱) کتاب حاضر، پیش‌درآمدی برای کتاب‌های فارسی موجود تلقی می‌شود. بنابراین، از واژگان، اصطلاحات و منابع دست اول، جز در برخی موارد، استفاده نشده است.

۲) تأکید اصلی مؤلف در استدلال‌ها، بر شیوه استنتاج طبیعی با تقریر لمون است. با وجود این، در مواردی از این مبنا عدول کرده تا خواننده را با دیگر شیوه‌های استنتاج نیز آشنا سازد.

۱. طلابی که یک دوره ادبیات عرب، به همراه المنطق و اصول الفقه مرحوم مظفر را گذرانده باشند، طلاب سطح دو شمرده می‌شوند.

۲. این مهم به توصیه دکتر لطف‌الله نبوی، استادی که افتخار شاگردی ایشان را داشته‌ام، انجام شده است.

۳. سطح کتاب و روش پیشنهادی مطالعه آن

مطالعه این کتاب به معلومات تخصصی منطق نیاز ندارد، اما تسلط بر تصدیقات صوری /المنطق^۱ یا منطق صوری^۲ را می‌طلبد. در ادامه، چند نکته را درباره سطح و روش پیشنهادی مطالعه کتاب ارائه می‌کنیم:

(۱) کتاب حاضر پیش‌درآمدی به مبانی منطق جدید تلقی می‌شود. از این رو، خواننده هرگز تصور نکند که پس از مطالعه این مجموعه، به‌طور کامل به مبانی منطق جدید تسلط یافته است. البته بدون هیچ تردیدی مطالعه دقیق مجلدات پیش‌رو، فهم عمیق آثاری چون درآمدي به منطق جدید و منطق موجّهات دکتر موحد، مبانی منطق جدید و مبانی منطق موجّهات دکتر نبوی و منطق تطبیقی و آشنایی با منطق ربط دکتر فلاحی را هموار می‌سازد.

(۲) در این کتاب بسیاری از نکات مهم و کلیدی در لابه‌لای حل مثال‌ها، تمرین‌ها^۳ و پرسش‌های چهارگزینه‌ای ارائه شده است و از این رو، کتابی «تمرین‌محور» شمرده می‌شود. بنابراین، شایسته و بلکه بایسته است خوانندگان محترم، تحلیل مؤلف را در خصوص هر مسئله پی‌جویی و به نکات ارائه‌شده درباره آن توجه کنند؛ چراکه نادیده انگاشتن مسئله‌ای، ممکن است فهم مطالب بعدی را دشوار سازد.

۱. /المنطق اثر شیخ محمدرضا مظفر (م. ۱۳۸۳ق) کتابی است که طلاب آن را برای فراگیری علم منطق در سطح مقدمات، مطالعه و مباحثه می‌کنند. بخش تصدیقات صوری در جزء دوم این کتاب آمده است.

۲. منطق صوری اثر استاد محمد خوانساری (م. ۱۳۸۸ش) کتابی است در علم منطق به زبان فارسی، که بخش تصدیقات صوری منتظر ما، بخش اعظم جلد دوم آن را دربردارد.

۳. از فصل چهارم به بعد، تمرین‌های بسیاری در پایان هر فصل، تألیف، تدوین و تحلیل گردیده است. تمرین‌های تدوین‌شده نوعاً از آثار دکتر لطفاً نبوی، ضیاء موحد و اسدالله فلاحی گرفته شده است.

۳) اسامی انتخاب شده برای هر جلد، بر اساس ترتیب منطقی فراگیری آن، به این صورت است: جلد اول (گزاره‌های منطق گزاره‌ها)، جلد دوم (منطق گزاره‌ها)، جلد سوم (گزاره‌های منطق محمولات)، جلد چهارم (منطق محمولات)، جلد پنجم (گزاره‌های منطق موجهات)، جلد ششم (منطق موجهات، ربط و تطبیقی). جلد‌های فرد، متکفل تحلیل اقسام گزاره‌هاست. سایر جلد‌ها که از انواع روابط میان گزاره‌ها سخن می‌گویند، به تحلیل‌های مزبور بسیار وابسته است.^۱ گفتنی است در جلد‌های اول، سوم و پنجم، افزون بر تحلیل گزاره‌ها، به برخی روابط مهم میان گزاره‌ها نیز اشاره شده است.^۲

۴) اسامی قواعد ارائه شده، بر اساس نام‌های متداول موجود انتخاب شده است؛^۳ البته در این میان، نگارنده برای برخی قواعد، نام‌های دیگری نیز ارائه کرده است.

۱. برای مثال در جلد اول، گزاره «این مکان پلمپ است مگر اینکه رئیس قوه قضائیه دستور فک پلمپ آن را صادر کند» به گزاره شرطی «اگر رئیس قوه قضائیه دستور فک پلمپ این مکان را صادر نکند، این مکان پلمپ است» تحلیل و به صورت $Q \supset P$ ~ نمادین می‌شود (نک: صفحه ۱۷۹). این صورت‌بندی در دستگاه استنتاجی‌ای موسوم به منطق گزاره‌ها، که جلد دوم عهده‌دار آن است، به کار می‌رود تا نتایجی از آن استنباط شود. موشکافی اجزای درونی گزاره‌ها به جلد سوم واگذار شده است. برای مثال گزاره یادشده، در جلد سوم به صورت $F_{ba} \supset G_a$ ~ نمادین می‌شود تا بتوان اجزای درونی آن یعنی «a: این مکان» و «b: رئیس قوه قضائیه» را در دستگاه استنتاجی منطق محمولات، که جلد چهارم عهده‌دار آن است، به کار گرفت و به نتایجی تازه دست یافت. شیوه به کاررفته در دو جلد دیگر مشابه مجلدات پیش گفته است.

۲. روابط هم‌ارزی بین دو گزاره را که در صفحه ۹۱ شرح آن می‌آید، می‌توان از این دسته برشمرد.

۳. در انتخاب اسامی قواعد، از اثر ارزشمند دکتر اسدالله فلاحتی با عنوان *آشنایی با منطق ربط*، بهره گرفته‌ایم. ویژگی بارز کتاب مزبور که نخستین اثر آموزشی در منطق ربط به زبان فارسی است، این است که نویسنده آن، قواعد اصلی و فرعی منطق کلاسیک جدید را در فصل دوم گردآوری و برای هریک نامی درخور انتخاب کرده است. این امر در به یادسپاری قواعد فرعی به نواآموزان بسیار کمک می‌کند. یادسپاری قاعده‌های فرعی مهم، افزون بر اینکه نقشی بسزا در کسب مهارت در اقامه برهان در منطق کلاسیک جدید دارد، در منطق‌های غیر کلاسیک به خواننده کمک می‌کند تا تمایزهای این منطق‌ها را با منطق کلاسیک بیشتر و بهتر دریابد (برای تعریف منطق کلاسیک و غیر کلاسیک نک: ص ۴۲ و ۴۶).

۵) نگارنده در پنج جلد نخست، رویکرد تطبیقی بین منطق قدیم و جدید را دنبال نمی‌کند؛^۱ باوجوداین، در مواردی تلاش کرده به این مهم در پاورقی‌ها و بخش‌هایی مجزا به اختصار اشاره کند. بنابراین، توصیه می‌شود منطق‌پژوهان تا جایی که ممکن است از اشاره‌های پاورقی به سادگی عبور نکنند. عمل به این توصیه مهم، افزون‌بر ابهام‌زدایی از متن و دریافت تبیین ابتدایی تطبیق دو منطق، راه را برای تطبیق پیشنهادی مؤلف در جلد ششم هموار می‌سازد.^۲

۱. واژه «قدیم» و «جدید» حاوی بار ارزشی است و ازاین‌رو، ممکن است مغالطه بار ارزشی کلمات را به همراه داشته باشد. توضیح آنکه، عبارت «منطق قدیم» ممکن است این معنا را برساند که منطق ارسطویی، کارایی خود را از دست داده و بنابراین، باید منطق جدید فرگه (بنیان‌گذار منطق کلاسیک جدید)، راسل (توسعه‌دهنده منطق کلاسیک جدید)، سی‌آی‌لویس (بنیان‌گذار منطق موجهات جدید) و بلنپ (بنیان‌گذار منطق ربط) را جایگزین آن نمود.

گفتنی است دو اصطلاح «منطق قدیم» و «منطق جدید»، به دلیل کثرت استعمال، در جوامع علمی جا افتاده است و ازاین‌رو، ما این واژه‌ها را به کار خواهیم بست، اما موضع خود را همین ابتدا مشخص می‌کنیم که منظور از «منطق قدیم» یا «منطق سنتی» در سرتاسر کتاب، منطق ارسطو و پیروان اوست که به دلیل کارایی آن در فلسفه اسلامی، هرگز به تاریخ منطق ملحق نشده است. مشرب بوعلی و طرفدارانش، ارسطویی است و از این نظر، در شمار منطق قدیم جای می‌گیرد؛ البته به دلیل نوآوری‌های ابن‌سینا، منطق وی به «منطق سینوی» مشهورتر است.

۲. تطبیق دو علم، بدون فراگیری آن‌ها شدنی نیست. بنابراین، تطبیق قواعد منطق قدیم با اسلوب منطق جدید، تسلط نسبی بر دو علم را می‌طلبد. مسلّم است که خواننده این کتاب بر تصدیقات صوری منطق قدیم اشراف دارد. چنین شخصی می‌تواند قواعد منطق جدید و الفبای تطبیق را از پنج جلد نخست کتاب حاضر فراگیرد. تأکید می‌شود در مجلدات یادشده، آنجاکه سخن از تطبیق به میان می‌آید، منظور تطبیق ابتدایی بین دو منطق است. به یاری خداوند متعال در جلد ششم، در کنار ارائه منطق موجهات، به تبیین تطبیق پیشنهادی مؤلف، خواهیم پرداخت.

تطبیق ابتدایی و پیشنهادی را با مثالی توضیح می‌دهیم: از قضیه «اگر الف ب است، آنگاه ج د است» دست‌کم دو معنا دریافت می‌شود: معنای اول، صرف مصاحبت و همراهی مقدم (الف ب است) و تالی (ج د است) می‌باشد؛ معنای دوم علاوه بر مصاحبت، رابطه لزومی بین مقدم و تالی را در نظر می‌گیرد به گونه‌ای که محال است مقدم صادق، و تالی کاذب باشد. جلد اول تا پنجم، بیشتر ناظر به صورت‌بندی معنای اول و جلد ششم، که متکفل تبیین تطبیق دقیق‌تر بین دو منطق است، ناظر به صورت‌بندی معنای دوم است.

۴. معرفی سرفصل‌های جلد اول

فصل اول: ارائه جریان‌شناسی رویکردهای مختلف به منطق ارسطویی

در میان اندیشمندان حوزه و دانشگاه، درخصوص لازم یا کافی بودن منطق ارسطو در ایفای رسالتش که همان ارائه حقیقت و سنجش استدلال است، اختلاف نظر وجود دارد. توضیح آنکه، برخی منطق ارسطویی را برای ارائه حقیقت، نه لازم می‌دانند و نه کافی؛ در مقابل، عده‌ای منطق ارسطویی را برای سنجش استدلال، هم لازم می‌دانند و هم کافی. در این میان، گروه سوّمی نیز وجود دارند که معتقدند منطق موجود ارسطویی برای رسیدن به منطق مطلوب، لازم است، اما کافی نیست و از این رو، باید به منطق دیگری روی آورد. نگارنده در پایان جریان‌شناسی مزبور، دیدگاه خود را به همراه سیر مطالعاتی منطق برای مخاطبین ارائه نموده است.

فصل دوم: معرفی اجمالی منطق جدید و ضرورت فراگیری آن

تعریف منطق جدید و بیان ضرورت فراگیری آن به این فصل واگذار شده است. بیان فایده و ضرورت فراگیری منطق جدید در مخاطب ایجاد انگیزه می‌کند تا مسیر پیش رو را با تمام توان بپیماید. در پایان این فصل نیز عناوین چهار مقاله فارسی از کاربرد منطق جدید در علوم انسانی و اسلامی، ارائه شده است تا بدین وسیله انگیزه مخاطبین را هرچه بیشتر تقویت کند. بی‌شک برشمردن تمامی مقالات فارسی منطق جدید، کاری بس دشوار و از حوصله این کتاب خارج است. در این میان، بیشترین دغدغه مؤلف، گزینش مقالاتی با موضوعات منطق، فلسفه و اصول فقه بوده است.

فصل سوم: تاریخچه و حوزه‌های منطق جدید

بیان حوزه‌های منطق جدید، علاوه بر نمایان ساختن تفاوت‌های منطق قدیم و جدید، نقشه راه را برای خوانندگان این کتاب نیز مشخص می‌سازد. گفتنی است ابهام برخی اصطلاحات ارائه شده در این بخش، در فصل‌های بعدی روشن خواهد شد.

فصل چهارم: معرفی گزاره بسیط و گزاره‌نما

در این فصل اصطلاحاتی همچون «گزاره»، «گزاره بسیط» و «گزاره‌نما» به تفصیل بیان شده و تأکید گردیده که بین گزاره و گزاره‌نما فرسنگ‌ها فاصله است. همچنین تبیین شرایط صدق و کذب گزاره بسیط و اینکه گزاره‌نما هرگز متصف به صدق و کذب نمی‌شود به این فصل واگذار شده است. نگارنده لابه‌لای مباحث یادشده، «زبان موضوعی» و «فرازبان» را که از مباحث مهم منطق جدید به‌شمار می‌رود، برای مخاطبین معرفی کرده است.

فصل پنجم: معرفی مرکب نقضی و عطفی

توضیح اصطلاح مهم «هم‌ارزی» به همراه قواعدی چون «نقض مضاعف»، «شرکت‌پذیری» و «جابجایی» اولین بار در این فصل مطرح می‌شود. دیگر مطالب مهمی که در این فصل خواهید آموخت عبارت‌اند از: تشخیص گزاره مرکب از بسیط و بیان اجمالی اقسام آن؛ معرفی ادات منطقی نقض و عطف و تعیین دامنه هریک؛ کاربرد پرانتز، گروه و آکولاد در فرمول‌های منطقی؛ تعریف ادات اصلی یک عبارت؛ معرفی قراردادهای حذف پرانتز؛ تعریف فرم گزاره‌ای و نحوه تشکیل جدول ارزش هریک از اقسام آن اعم از راستگوی منطقی، متناقض و ممکن‌الصدق.

فصل ششم: معرفی مرکب فصلی

شرح انواع یای به‌کاررفته در عرف، منطق سینوی و منطق جدید و تبیین قواعد مهمی چون «ابن‌سینا-دمورگان»، «پخش‌پذیری»، «جذب» و «شبه‌جذب» از مهم‌ترین دست‌آوردهای این فصل به‌شمار می‌رود. دیگر اموری که در این فصل با آن آشنا می‌شوید عبارت‌اند از: بازنگاری اجمالی منفعلات به‌کاررفته در عرف و منطق کاتبی، به زبان منطق جدید؛ نمادین‌سازی ابتدایی حصر اضافی و حقیقی در منطق جدید، ارائه جدول ارزش مرکب فصلی و نقیض آن؛ تبیین نسبت‌های مهم منطقی از قبیل تناقض، تضاد، داخل تحت تضاد و تداخل در گزاره‌ها و فرم‌های گزاره‌ای.

فصل هفتم: معرفی مرکب شرطی و دوشروطی

نویسنده در این فصل به بیان دیگر اقسام گزاره‌های مرکب منطق جدید پرداخته و در این راستا، نکات مهمی در فهم صحیح ادات منطقی شرط ارائه کرده است. فهم صحیح ادات مزبور از چند نظر اهمیت دارد که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: (۱) تطبیق منطق قدیم و جدید؛ (۲) تبیین تفاوت شرطی فیلونی با شرطی اکید و شرطی ربطی^۱

نمادین‌سازی ابتدایی ساختارهای مشتمل بر «اگر»، «تنهااگر»، «اگر و تنهااگر»، «مگراینکه»، «شرط لازم»، «شرط کافی» و «شرط لازم و کافی» از دیگر مباحث مهم این فصل به‌شمار می‌رود. اثبات بیش از ۳۰ قاعده منطقی از دیگر دست‌آورد مهم این فصل محسوب می‌شود. البته در این میان، بیان اجمالی اقسام متصلات منطق طوسی و تعیین درجه فراگیری عملگرهای منطقی را می‌توان از مباحث فرعی این فصل در نظر گرفت.

به‌طور کلی، درک دقیق فصل ششم و هفتم، شرط لازم فراگیری عمیق منطق جدید است. در پایان این فصل، نویسنده قواعد مهم هم‌ارزی منطق گزاره‌ها را در جدولی تقدیم کرده است. به یاری خداوند، سایر قواعد منطق گزاره‌ها در جلد دوم ارائه خواهد شد.

در انتهای کتاب پیش‌رو، تمام سؤالاتی که پیرامون گزاره‌های منطق گزاره‌ها در آزمون‌های ورودی کارشناسی ارشد و دکتری هفده سال اخیر طرح شده است، گردآوری و به تفصیل تحلیل گردیده است. امید است با شیوه ارائه شده، مسیر ورود عزیزان به عرصه علوم دانشگاهی هموار شود.

۱. در اهمیت این بحث، همین اندازه کافی است که بگوییم: معرفی شرطی اکید و دستگاه استنتاجی مرتبط با آن، مسیر منطق ارائه‌شده از سوی فرگه و راسل را به کلی متحول ساخت. همچنین منطق ربط، که تحلیل بسیاری از گزاره‌های زبان طبیعی (در اینجا زبان فارسی) را برعهده دارد، برآمده از تفسیر شرطی زبان طبیعی، به شرطی ربطی است.

سپاس و ستایش خدای را - جلّ جلاله - که آثار قدرتش بر چهره روز روشن، تابان، و انوار حکمتش در دل شب تار، دُرّشان است. آفریدگاری که خویشتن را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطا فرمود تا بدان، بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

و نیز نمی‌توانم معنایی بالاتر از تقدیر و تشکر بر زبانم جاری سازم و سپاس خود را در وصف استادان خویش، به‌ویژه دکتر لطف‌الله نبوی، دکتر مرتضی حاج‌حسینی، دکتر اسدالله فلاحی، دکتر محمدعلی اژه‌ای و دیگر اساتیدی که گرچه توفیق حضور در محضر آنان را نداشتم، اما بسیار از قلم آن‌ها بهره بردم، آشکار کنم.

از حجت‌الاسلام علی ترابی که نسخه‌ای از کتاب را سطر به سطر خواند و دشواری‌های بسیاری را گوشزد کرد، و نیز از فرزندانم سیدامیرمحمد که با بررسی برخی از تمرین‌ها، نکات سودمندی را اشاره نمود، سپاسگزارم. دراین میان، مراتب سپاس خود را از حجت‌الاسلام محمد تاجیک که با بازخوانی کتاب بر غنای مطالب افزود، تقدیم می‌دارم. انگیزه بازنویسی متن را مدیون عزیزانی چون دکتر حسن عبدی، حجت‌الاسلام یعقوب دهقانی، محمود سوری و سیدمحمدرضا هاشمی هستم و بدین سبب از آن‌ها قدردانی می‌کنم. آشکار است که این گرامیان تنها در بهینه‌سازی این اثر سهیم‌اند و کاستی‌های نوشتار، همگی بر عهده نگارنده است. همچنین، از جناب حجت‌الاسلام حسین فخرروحانی به‌دلیل حمایت‌های بی‌دریغشان، و همه عزیزانی که در نشر این اثر کوشیدند، سپاسگزاری می‌کنم.

ناب‌ترین و ارزنده‌ترین سپاس‌ها را به همسر مهربان و دیگر فرزندانم تقدیم می‌کنم؛ به پاس همراهی‌ها، همیاری‌ها و بردباری‌هایی که در ناهمواری‌های زندگی و دشواری‌های این راه پیموده‌شده از خود نشان دادند.

در پایان، نوشتار پیش‌رو را به روح پاک پدرم تقدیم می‌کنم که عالمانه زیست و نیز به مادرم، آن دریای بی‌کران فداکاری و عشق که وجودم برایش همه رنج بود و وجودش برایم همه مهر؛ امیدوارم خوانندگان محترم آن دو عزیز را از دعای خیرشان محروم نگردانند.

